

Тутраканската епопея - връх на българското военно изкуство и на героизма на българския войник

Предстоящото тържествено отбелязване на 100-годишнината от Тутраканската епопея и освободението на Добруджа, е повод отново да се върнем към ония слави години на героизъм, доблест и безсмъртие, породени от благородната надежда и желание за обединяване на отечеството ни, на възвръщането на Добруджа към майката - родина.

Боевете при Тутракан на 5 и 6 септември 1916 г. ознаменуват една от най-важните и значителни победи на българското оръжие в анализите на Първата световна война. Тутраканската операция е съставна част от Добруджанската операция на новосформираната група армии "Макензе". Целта и е с атаката на силно укрепената Тутраканска крепост да се отклони вниманието на румънското командване от района на Карпатите, където германските и австроунгарските войски се готвят за решително настъпление. Замисълът предвижда със силите на IV пехотна преславска дивизия, I бригада от I софийска пехотна дивизия и германския отряд на майор фон Хамершайн и придадените към тях части, под общото командване на генерал-майор Пантелей Киселов, да се атакува и овладее крепостта Тутракан. Общо ударната групировка възлиза на 55 000 със 132 оръдия и 53 картечници. Една бригада от I пехотна софийска дивизия заслонява Силистра, а останалите сили и средства настъпват срещу про-

тивниковите в Добруджа.

След Букурещкия мирен договор (1913 г.), разбирателни стратегическо-значение на Тутракан, румънците още на следващата година започват да изграждат с помощта на белгийски и френски специалисти военнополово съоръжение за отбрана на Тутракан като "тет де пон" (предмостова крепост). Близостта на града до румънската столица още повече налага неговото укрепване. Крепостта започва от брега на Дунав, западно от Тутракан, като преминава по периферията на платото, завършващо със стръмени долове, северно от Старо село, Шуменци, Антимово, Търновци и се спуска отново на брега на Дунава до с. Пожарево - източно от Тутракан. На тази първа отбранителна линия са създадени 15 форта - затворени землени укрепления с усилен профил, отдалечени един от друг на 1,5-2,5 км. В тях са поставени картечни гнезда и артилерийски оръдия, IV пехотна преславска дивизия, I бригада от I софийска пехотна дивизия и германския отряд на майор фон Хамершайн и придадените към тях части, под общото командване на генерал-майор Пантелей Киселов, да се атакува и овладее крепостта Тутракан. Общо ударната групировка възлиза на 55 000 със 132 оръдия и 53 картечници. Една бригада от I пехотна софийска дивизия заслонява Силистра, а останалите сили и средства настъпват срещу про-

тивниковите в Добруджа. На разстояние 2-3 км от града е създадена с флагове, опрени на Ду-

нава - втора отбранителна линия. Изключително добре е организирана шосейната мрежа и теснолинейна ж.п. линия за обслужване на фортовете и батареите. С подвоен кабел се свързва Тутракан с Олтеница, а с радиостанция се осъществява връзка на гарнизона с командването на Букурещ. Има готовност и за построяването на понтонен мост през реката. През 1916 г. започна изграждането на третата отбранителна линия, но само в западния сектор. По този начин са създадени условия за дълга и продължителна отбрана на крепостта. Тя е поверена на XVII пехотна румънска дивизия и предадена и Дунавски флот (4 монитора, 8 стражеви кораба, 4 канонерки и др.), като непосредствено преди атаката; гарнизонът се усилива с части от XV пехотна дивизия, с което числеността му възлиза на 39 000 души с 249 оръдия и 78 картечници.

Започналото срещу 2 септември българско настъпление премахва за една нощ наложената преди три години изкуствена граница. На 3 септември частите на IV пехотна преславска дивизия прогонват противника от с. Дайдър (дн. с. Шуменци) и заемат изходна позиция за атака на крепостта.

На 5 септември в 6:30 ч. започва 70-минутна артилерийска подготовка, а в 8 часа е атаката на IV ПП Дивизия, когато смело настъпват във верига VII и XXXI полк от I пехотна бригада, XIX и XLVIII полк на III брига-

да, XLVII пехотен полк от II бригада, I и VI полк от I бригада на Първа софийска дивизия, отряда на Хамершайн и придадените към него българските части. Започва битката, която народът нарича "епопея", битка на живот и смърт с всички преимущества за противника и само смелостта и жертвоготовността на българския войник, воден от благородната и справедлива цел - освободението на поробените братя добруджанци - го мотивира да прояви невиджани чудеса от героизъм.

Въпреки многобройните заграждения, вълчи ями и труден горист терен, с цената на многобройни свидни жертви, до вечерта първата отбранителна линия пада. Гарнизонът на ген. Теодореску обаче, дава лъжливи сведения на главнокомандване в Букурещ, разчитайки, че ще възстановят отбраната. Независимо, че изпращат подкрепление, не успяват да възврат загубените позиции.

На 6 септември в 6:00 ч. започва атаката на втората отбранителна линия и до обяд полковете на IV пехотна преславска дивизия достигат покрайните на града. В 11:30 ч. комендантът на гарнизона ген. Теодореску преминава реката и отива в Олтеница. В града настъпва паника. Румънците масово се спускат към Дунава с цел преминаването му, но плавателните съдове се достигат и хиляди войници се издавят в Дунава. В 15:30 ч. румънският комендант

Проф. Д. Гюдженов - Българският войник през Първата световна война

иска от ген. Киселов безусловна капитулация, която генералът приема и в 18:00 ч. тържествено влиза в града. От близо 40-хилядния румънски гарнизон, 28 000 войници, 450 офицера са пленени и с тях огромно количество оръжие и боеприпаси. 3500 души успяват да преминават реката.

Българските загуби възлизат на 1764 убити и безследно изчезнали и 7 357 ранени.

Така само за 33 часа, крепостта, която ген. Аслан - командващ румънската трета армия, нарича "моя малък Вердюн", и който може да бъде превзет само след продължителна обсада, е в български ръце.

Тутраканската епопея се превръща в един от върховете на бойната слава през Първата световна война. Тя е славното начало на освободителния поход в Добруджа, благодарение на което армията на ген. Стефан Тошев успява до края на годината да ос-

вободи цяла Добруджа. Румъния капитулира - излиза от войната.

Отзвукът от главозамайващата победа е огромен. Той прославя българското оръжие в цяла Европа. По достойнство оценяват победата и неутралните страни, и Съглашението, и Централните сили. Вестник "Пести харлап" - Берлин пише: "... енергията и бързината, с която българите успяха да завладеят "Тутракан" остават в историята единствен и непознат досега феномен". Вестник "Найе ван ден даг" - "да се превземе една здрава крепост от голямо стратегическо значение и от няколко дни след обявяването на войната - това наистина е удивително".

Вестник "Свенски Дагобелт" - Швеция - "Румънците претърпяха тежко поражение. Сигурно вече са разбрали разликата между една война и разходката, която те направиха през 1913 г." Днес, в добре поддър-

жания мемориал "Военна гробница - 1916 г." край с. Шуменци (10 км южно от Тутракан) са погребани повече от 8 000 войници - българи, румънци, турци и немци. На мемориала - обелиск са изписани на български, румънски, арабски и немски думите: "Чест и слава на тия, които са знаели да мрат героически за тяхното отечество".

Ежегодно в първата неделя на месец септември, тук, на това място се стичат хиляди хора - потомци на загиналите в битката за Тутракан, зада отдават почит към тяхната памет.

Ето защо тази година, по случай 100-годишнината от Тутраканската епопея, организираме национални чествания, исторически конференции в Тутракан, Добрич и Балчик, за да почетем героите от Тутракан и Добруджа, отдали живота си за обединението на отечеството ни.

Петър БОЙЧЕВ,
директор
на ИМ - Тутракан

100 години от написването на химна „Велик е нашият войник“

Химнът на Българската армия "Велик е нашият войник" е създаден точно преди стогодини край Охридското езеро по време на Първата световна война. Любимият на много поколения боен марш е написан през 1916 година и е плод на изключителната среща между журналиста подпоручик Константин Георгиеви редник Михаил Шекерджиев. Дватама се запознават по време на битките край Охрид. Вкратка почивка между две тежки сражения, вдъхновен от подвизите на българските войници, Михаил Шекерджиев, който е редник в 8-ма пехотна Тунджанска дивизия към 23-и Шипченски полк, композира само за една нощ вълнуващата

мелодия по текста на подпоручик Константин Георгиев. Още на следващия ден песента е изпълнена от импровизиран войнишки хор от 23-и пехотен Шипченски полк. Въпреки че полкът вече има боен марш, песента на Константин Георгиеви Михаил Шекерджиев става по-популярна. Малко по-късно съгражданинът на Константин Георгиев Иван Влаев, отпечатва музикалното произведение в голям тираж, а на гърба на всяко издание по нареждане на композитора е отбелязано: "Приходът от продажбата е за семействата на убитите в полка войници". Химнът започва да се изпълнява не само от войската, но и от гражданските хорове и

много скоро се превръща в една от най-любимите войнишки песни. По политически причини оригиналният текст на песента търпи няколко драматични промени, като най-драстична е промяната след Девети септември 1944 година.

На 31 май 2001 г. маршът "Велик е нашият войник" е обявен за химн на Българската армия със заповед на министъра на отбраната Бойко Ноев. Под патронажа на министъра на отбраната Николай Ненчев на 4 август 2016 г., в зала "Концертна" на Централния военен клуб от 11:00 ч., бе 100-годишнината от написването на бойния марш на 23-ти пехотен Шипченски полк "Велик е нашият войник". В търже-

ственото събитие участва началникът на отбраната генерал Константин Попов и постоянният секретар на отбраната д-р Добромир Тотев. Честването от написването на бойния марш "Велик е нашият войник" се осъществява по инициатива на Националния комитет за отбелязване на 100-годишния Първа световна война, чийто председател е министърът на отбраната Николай Ненчев. В рамките на програмата на Националния комитет е създаден и Инициативен комитет за изграждане на паметник на химна на Българската армия в Казанлък.

Константин Георгиев е роден на 27 май 1884 г. в Казанлък. Учи във воен-

ната гимназия, а през 1905 г. завършва ВНВУ. След производството си преминава в запаса и отива да учи право в Русия. През 1915 г. е мобилизиран в 23-ти пехотен Шипченски полк. Пряк участник е в победния ход на своята дивизия при Равна, Вина и Лясковик. Демобилизиран е през 1918 г. До 1924 г. се занимава с активна журналистическа дейност. От 1936 г. работи като счетоводител и преводач в българските легации в Брюксел и Париж. Михаил Шекерджиев е роден на 5 декември 1889 г. в Габрово. Завършва Софийската духовна семинария с отличие през 1911 г. Става учител в Държавния институт за слепи

деца и посвещава живота си на преподаването

там. Умира през 1958 г. Юлиана ВЕЛЧЕВА

„Велик е нашият войник“
Оригинален текст на химна:

*Велик е нашият войник!
Велик, велик, велик!
Измокренъ, гладенъ, уморенъ,
безъ отдихъ би се день и нощъ,
бърдата цепи разярень
съ страшния си вихъ "На ножъ!"
Отъ Китка литна въ единъ мигъ,
прѣцапа Тимока дълбокъ,
при Равна, Вина, Лѣсковикъ,
черта му пѣть самиятъ Богъ.
При Маврово, заровень в снѣгъ,
съ рѣцѣ прѣмръзнали се би,
въ Ботумъ отвори пѣть за Дринъ,
прокуди врага до единъ!
И пакъ спокоень, мълчаливъ,
при Охридъ днесъ той стои
и чака новъ врагъ да срази
съ страшния си вихъ „Ура“.*

